

De crisis van de NVMW

Antwoord aan Klaas Fleischmann

De NVMW verordonneerde Jos van der Lans zijn weblog aan te passen. Dat weigerde hij. Maar in de discussie die daarop volgde, beloofde hij nadere uitleg van zijn bewering dat de NVMW in crisis was. Bij deze.

Het was een koude maandag in december. De telefoon rinkelde en aan de andere kant van de lijn meldde zich NVMW-communicatieadviseur Klaas Fleischman (zie foto). Of ik 'per direct' het logo van de NVMW, Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers, van mijn weblog wilde halen, alsmede ook mijn stelling dat de NVMW 'in crisis' was. Want daar was geen sprake van.

Het betrof een bericht in mijn weblog waarin ik een persbericht van het digitaal platform van opbouwwerkers en wijkprofessionals (voortgekomen uit de opgeheven Beroepsvereniging Opbouwwerkers Nederland - BON) had overgenomen. Deze professionals hebben zich bij LinkedIn georganiseerd onder de naam CoDe 2.0 (afkorting van *Community Development*) en beschikken nog niet over een website dus ik dacht hen een handje te helpen door hun persbericht in mijn weblog te plaatsen. In het persbericht leggen zij uit waarom zij zich niet bij de NVMW aansluiten. Ze zien geen heil meer in dit type ouderwetse organisatievormen. Hun advies aan de NVMW: verzin iets nieuws, hef jezelf op, ga digitaal. In een begeleidend stukje had ik daar aan toegevoegd dat de NVMW 'in crisis' verkeerde en om het geheel wat op te vrolijken had ik het logo van de NVMW er als illustratie bijgezet.

Dat alles was op de Utrechtse NVMW-burelen in het verkeerde keelgat geschoten, waarna Klaas Fleischman mij dus verordonneerde 'per direct' dit onrecht te herstellen. Ik moest Klaas natuurlijk 'per ommegaande' teleurstellen. Zo werkt dat niet. De dagen die hierop volgden, ontspan zich op de site van *Zorg en Welzijn* – waar de NVMW een alles ontkennende reactie had geplaatst - zowaar een debat over de NVMW en de functie van nieuwe sociale media. Dat debat was serieus genoeg om me een beetje schuldig te voelen dat ik geen tijd vond om me er echt in te mengen, behalve dan dat ik heb beloofd er nog een keer uitvoeriger op terug te komen.

Want Klaas Fleischmann had op een punt gelijk. Mijn constatering dat de NVMW in crisis verkeert, was inderdaad niet erg genuanceerd. Dat had beter beargumenteerd moeten worden. Die omissie maak ik bij deze goed. Hieronder mijn antwoord aan Klaas Fleischmann of te wel: tien redenen waarom de NVMW zich zorgen moet maken.

1. In elke zichzelf respecterende gemeente werd het afgelopen jaar en wordt de komende jaren intensief nagedacht en gediscussieerd over hernieuwd, herijkt of gekanteld welzijnsbeleid, grofweg samengevat als de heroriëntatie richting welzijn nieuwe stijl. Daarmee ontstaat er, aangejaagd door bezuinigingen, zicht op een nieuw soort sociale professionaliteit, een nieuw type sociaal werker die

zich in de wijken moet gaan ophouden. Het gaat om generalistische werkers (zie de publicaties van Margot Scholte en Hans van Ewijk), type sociale huisarts, soms zelfs al maatschappelijk werkers-plus genoemd. Daarmee dient zich een momentum aan waarin het maatschappelijk werk zich opnieuw kan positioneren. Jammer is alleen dat dat tot de maatschappelijk werk-wereld niet echt lijkt door te dringen. Ik mag zelf op tal van plaatsen in dit land de discussie voeren, ik kom bij opbouwwerkers, bij welzijnsorganisaties, maar door organisaties voor maatschappelijk werk ben ik nog niet uitgenodigd. Sowieso kom ik in al dezer discussies zelden of nooit maatschappelijk werkers of vertegenwoordigers daarvan tegen. Ook de NVMW blinkt uit in afwezigheid. Dat lijkt mij niet een teken van blakende gezondheid.

2. Deze discussies hebben grote gevolgen voor de sociaalagogische opleidingen die al even versnipperd zijn als het werkveld. Ook in die opleidingen ontspint zich nu een debat over de het nieuwe profiel van het sociaal werk. De NVMW lijkt daarin niet geïnteresseerd. De vereniging loopt achter de feiten van het vorige profiel aan; het kan zelfs zijn dat ze geen heil ziet in deze nieuwe ontwikkelingen. We weten eigenlijk niet wat ze precies vindt. Hebben we daar een beroepsvereniging voor?

3. De NVMW gaat er prat op 4000 leden te hebben. Afgezet tegen het totaal aantal uitvoerende werkers dat potentieel lid kan zijn, volgens minimale schattingen ruim 50.000 professionals, is dat aantal niet echt indrukwekkend te noemen. Maatschappelijk werkers zien over het algemeen geen heil in de NVMW. Een organisatiegraad van onder de tien procent lijkt mij reden geen reden tot zelfgenoegzaamheid.

4. Dat zowel de BON, de Beroepsorganisatie van Opbouwwerkers in Nederland, als Phorza, de beroepsorganisatie voor professionals in (vooral) de jeugdzorg, opgehouden zijn te bestaan, lijkt door de NVMW vooral als andermans probleem te worden gezien. Maar zou het niet verstandiger zijn om dit verval te zien als een teken dat de klassieke beroepsorganisatie in de sociaalagogische beroepenwereld ernstig aan het eroderen is? Dat verschijnsel raakt vroeg of laat ook de NVMW, die zich in alles nog een klassieke beroepsbelangenbehartiger. Wat de CoDe 2.0-initiatiefnemers duidelijk proberen te maken is dat sociale professionals daar steeds minder behoefte aan hebben. Dat de NVMW nu ook twittert en op LinkedIn is te vinden is

prijzenswaardig, maar verlost haar nog niet van haar oude imago. Daar is meer voor nodig, dat besef heeft de beroepsvereniging, getuige haar krampachtige reactie op de CoDe 2.0-provocatie nog niet bereikt.

5. Misschien is wel het grootste probleem dat de NVMW zich als beroepsorganisatie – al dan niet heimelijk – vooral spiegelt aan het beroepsorganisatiemodel van medische professionals. Dat is een model van in- en vooral uitsluiten, van steeds preciezer omschrijven van wie wel en wie niet tot de beroepsgroep gerekend mag worden, een model van erkenning, bescherming en registratie. De NVMW is daarom vooral een vereniging geworden van maatschappelijk werk-specialisten in ziekenhuizen, verpleeghuizen, sociale diensten, bedrijven, scholen, die zich in de beroepsorganisatie allemaal in hun eigen kringen hebben verschanst. Dat palet functioneert als een gesloten wereld die vooral op zichzelf is gericht en weinig op de maatschappelijke en politieke realiteit. Kern van zo'n organisatie is het streven naar exclusieve professionaliteit, met een grote voorliefde voor beroepsregisters die het koren van het kaf moeten scheiden.

Het probleem is echter dat maatschappelijk werkers per definitie – en dat onderscheidt hen wezenlijk van medische professionals – niet een monopolie kunnen claimen op beroepskennis en toepassingsvaardigheden. Sterker, het is in de meeste gevallen juist de bedoeling dat deze kennis en vaardigheden worden gedeeld met anderen. Het is een vrijgevig beroep, dat is juist het mooie ervan. Daar past een open, niet-exclusieve, maar inclusieve vorm van professionaliteit bij. Daar vraagt de samenleving ook om. Dat vraagt om een andere vorm van beroepsorganisatie, vooral ook gericht op een open verhouding met de buitenwereld en niet alleen op een exclusieve verhouding met de leden. Een bezoek aan www.nvmw.nl is voldoende om te concluderen dat de NVMW zo'n organisatie (nog) niet is.

6. In feite is de NVMW nog steeds niet de gevolgen te boven gekomen van het feit dat de werksoort in de jaren tachtig op het verkeerde paard heeft gewed. In die jaren wilde men het beroep in de veilige (financiële) haven van de AWBZ loodsen door zo dicht mogelijk tegen de geestelijke gezondheidszorg aan te schurken. Maatschappelijk werkers kroonden zich tot *de* professionals van de psychosociale hulpverlening volgens spreekkamermodel, waarbij men voor materiële hulpverlening de neus begon op te halen. Die ambitie is in de kiem gesmoord. Het algemeen maatschappelijk werk is sinds de invoering van de welzijnswet afhankelijk geworden van lokale financieringen en werkverbanden. Dat stelt andere eisen, dat vraagt om andere oriëntaties. De roep om outreachend werken was daar een aantal jaren geleden het eerste teken van, de zoektocht naar een maatschappelijk werker-plus het vervolg daarop. Maar deze behoefte kwam niet uit het maatschappelijk werkveld zelf, noch uit de NVMW, maar uit lokale praktijken gedragen door andere organisaties in wijken en buurten, waar de werksoort - nog levend in een achterhaalde droom - het contact grotendeels mee was kwijtgeraakt.

7. De NVMW heeft twee jaar geleden een wetenschappelijke adviesraad (WAR) geïnstalleerd, waar ik zelf lid van mag zijn. De bedoeling was/is dat deze WAR de NVMW adviseert, maar eigenlijk is het volkomen onduidelijk waar de Raad nu wel of niet over moet gaan en wat ze moet doen. Regelmatige gesprekken met de NVMW-leiding hebben dat probleem niet opgelost. Dat kan aan de mensen liggen, maar na twee jaar hou ik het er toch maar op dat de NVMW eigenlijk niet weet waar ze naar toe moet. Er komt niks uit de WAR, omdat er ook niks in gestopt wordt door de NVMW. Dat wijst niet echt op koersvastheid.

8. Het is het streven van landelijke organisaties in zorg en welzijn om bestuurlijke zwaargewichten of mensen van naam en faam te vinden voor het voorzitterschap. Hans Wiegel die de Zorgverzekeraars voorzit, Jet Bussemaker die voorzitter van de MO Groep Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening is geworden. In die traditie vond de NVMW zo'n vijf jaar geleden Theo Roes, voormalig adjunct-

directeur van het SCP (foto rechts boven), bereid de voorzittershamer te hanteren. Maar het vinden van een opvolger wilde maar niet lukken. Geen m/v van naam die over de streep getrokken kon worden, waardoor het voorzitterschap van Theo Roes voortdurend verlengd moest worden. Uiteindelijk vond men Jan Laurier (foto links) bereid, die ik goed ken (hij volgde mij op als Eerstekamerlid voor GroenLinks). Als bestuurder niks op aan te merken, maar Jan heeft zich toch ook ontwikkeld tot een beroepsmatig verzamelaar van voorzitterschappen. Hij is ook voorzitter van de Woonbond en van de Landelijke Cliëntenraad. Met alle respect: hij is uiteindelijk voorzitter geworden omdat er niemand anders te vinden was. Mag ik zo vrij zijn om dat als een teken aan de wand te zien?

9. Eind december werd duidelijk dat bedrijfsmaatschappelijk werker Fred Spijkers, na een strijd van meer dan een kwart eeuw tegen het ministerie van Defensie, eindelijk volledig werd gerehabiliteerd. (Zie kader volgende pagina.) Spijkers is uitgegroeid tot een icoon als het gaat om beroepsethisch handelen. Maar die status heeft hij niet bereikt dankzij de steun van de NVMW. Integendeel, Spijkers was geen lid en de NVMW stak geen hand voor hem uit. Dat hier een kwestie aan de orde was die de hele werksoort raakte en de organisatie dus de broepsorganisatie in beweging had moeten brengen is al die jaren niet tot de NVMW doorgedrongen. Sterker, dat Spijkers destijds ruim zestig collega-maatschappelijk werkers had die jarenlang de andere kant opkeken, is een ongeschreven hoofdstuk in deze geschiedenis. Dat is geen crisis, dat is een schande, die alleen nog goed gemaakt kan worden door Spijkers onmiddellijk als erelid te benoemen. In de Canon Sociaal Werk heeft hij inmiddels wel een plek gekregen.

10. De punten 1 t/m 9 lijken mij afdoende bewijs om te mogen constateren dat de NVMW in het huidige tijdsgewricht niet lekker in haar vel zit. Er zijn mensen die zo'n toestand als crisis aanduiden. Het grootste probleem is echter dat verantwoordelijken binnen de NVMW daar zelf weinig van benutten hebben en bij elk zuchtje kritiek omstandig ontkennen dat er ook maar iets loos is. Een beetje onderlegd maatschappelijk werker weet dat je bij zo'n krampachtige ontkenning op je hoede moet zijn. De ergste crises zijn die crises waar men geen weet van wil hebben. Maar dat geeft ook weer hoop. Als het besef wel doorbreekt is de redding nabij.

Jos van der Lans is cultuurpsycholoog en publicist. Zie: www.josvdlans.nl.

[kader]

Canon Sociaal Werk over Fred Spijkers

EEN SOCIAAL WERKER ALS KLOKKENLUIDER

Bedrijfsmaatschappelijk werker Fred Spijkers is het symbool geworden van de beroepsethiek van het sociaal werk. Daarvoor heeft deze inwoner van Culemborg

een lange, en vaak eenzame strijd moeten voeren tegen een machtig apparaat: het ministerie van Defensie. Pas na 26 jaar kwam daaraan een einde toen het ministerie eind december 2010 na een uitspraak van de rechter klokkenluider Spijkers volledig eerherstel moest verlenen.

Het conflict ontstond in 1984 toen Spijkers opdracht kreeg om de weduwe van mijnexpert Rob Ovaa te vertellen dat haar man, eerder dat jaar verongelukt tijdens een legeroefening, door zijn eigen nalatigheid was omgekomen. Spijkers vermoedde echter dat de gebruikte mijnen ondeugdelijk waren, omdat ze in 1983 ook al tot een dodelijk ongeluk hadden geleid. Tijdens het gesprek met de weduwe Marjolein Ovaa op 14 september 1984 maakte Spijkers duidelijk dat hij was gestuurd en niet achter zijn boodschap stond. Vervolgens ontdekte hij dat de ondeugdelijkheid van de gebruikte soort mijnen al sinds 1970 bij het ministerie bekend was en dat hij op pad was gestuurd met een leugen

om schadeclaims te voorkomen.

Dat was een conclusie die het ministerie liever niet wilde horen. Alles werd uit de kast gehaald om aan te tonen dat er bij Spijkers een draadje los zat. Hij werd als een politiek crimineel afgeschilderd, en na psychiatrisch onderzoek voorzien van etiketten als 'paranoïde' en 'schizofreen'. Zeer tegen zijn zin belandde hij in 1987 in de WAO.

Spijkers liet het er echter niet bij zitten. Hij spande meerdere procedures aan tegen zijn ontslag, maar ving aanvankelijk bot. In 1997 oordeelde de Centrale Raad van Beroep dat het ontslag terecht en aan hemzelf te wijten was en dat er geen relatie was met de landmijnenzaak. Het ministerie weigerde ook verder nog bij te dragen aan zijn inkomen en zijn pensioenvoorziening.

Langzamerhand groeide echter de steun voor klokkenluider Spijkers. In 1999 kreeg hij de door de SP ingestelde Rooie-Reus-prijs. Ook opende hij in april 2000 met toenmalig FNV-voorzitter Lodewijk de Waal de klokkenluidersmeldlijn van de FNV. Uiteindelijk leidde dat tot een bemiddelingspoging van de Nationale Ombudsman en een onderzoek door de KPMG. In 2002 volgde daarop de publieke erkenning van het ministerie dat het Spijkers, de Tweede Kamer, de media en de samenleving achttien jaar lang systematisch had misleid. Spijkers werd een schadevergoeding toegezegd en zijn dossiers zouden worden geschoond van kwalificaties als "politiek crimineel" en "politiek psychiatrisch geval". In 2003 ontving Spijkers een onbelaste schadevergoeding van 1,6 miljoen euro en werd de ex-bedrijfsmaatschappelijk werker benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Daarmee was de kous nog niet af. Het ministerie weigerde volledig juridisch eerherstel en stuurde Spijkers tegen alle afspraken een belastingaanslag van 900.000 euro op zijn schadevergoeding. De publikatie, in 2006, van het boek *Een man tegen de staat* van de journalist Alexander Nijeboer bracht de kwestie opnieuw in een stroomversnelling. Niet in de laatste plaats omdat de Nederlandse staat en één van de betrokken topmilitairen bij de rechter poogden publikatie van het boek te voorkomen. Het boek beschrijft ondermeer gedetailleerd hoe bewindslieden in totaal 49 keer de Tweede Kamer voorlogen over deze klokkenluidersaffaire.

Uiteindelijk duurde het nog tot eind 2010 voordat Spijkers als gevolg van een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep volledig eerherstel ten deel viel. Het leven van Spijkers was inmiddels allang onherstelbaar ontwricht geraakt. Maar voor de beroepsethiek van het sociaal werk verdient hij een standbeeld. Want het belang van de strijd die Spijkers heeft gevoerd, is evident. Met het vonnis erkent de rechter immers dat Spijkers beroepsethisch juist heeft gehandeld. De beroepscode zegt namelijk dat de maatschappelijk werker de uitvoering van van de doelstelling van zijn organisatie moet toetsen aan de voorwaarden voor een goede beroepsuitoefening. En dat moet je doen, zo heeft Fred Spijkers de beroepsgroep meer dan een kwart eeuw voorgehouden, naar eer en geweten.

Deze tekst is ontleend aan het nieuwe venster over Spijkers in de Canon Sociaal Werk. Zie: www.canonsociaalwerk.nl